

Teresa DROZDEK-MAŁOLEPSZA*

„Przegląd Sportowy” jako informator i propagator sportu kobiet w Polsce w roku olimpijskim (1936)

Streszczenie

W pracy przedstawiono sport kobiet w Polsce w oparciu o czasopismo „Przegląd Sportowy” z 1936 r. Upowszechniał on sport kobiet w Polsce poprzez doniesienia, materiały i artykuły dotyczące uwarunkowań sportu kobiet, współzawodnictwa sportowego oraz osiągnięć sportowych kobiet. Kobiety niezbyt licznie uczestniczyły w strukturach organizacyjnych sportu w Polsce. W 1936 r. zakończyła działalność Międzynarodowa Federacja Sportu Kobiet. Najpowszechniej uprawianymi dyscyplinami sportu przez kobiety w Polsce w omawianym okresie były gimnastyka, gry sportowe i lekkoatletyka. Panie uprawiały również inne dziedziny sportu, m.in. kajakerstwo, łucznictwo, łyżwiarstwo, narciarstwo, pływanie, saneczkarstwo, szermierkę, tenis i wioślarstwo. Największe sukcesy na arenie międzynarodowej osiągały wówczas w lekkoatletyce, łucznictwie i tenisie. Do najlepszych kobiet w sporcie należy zaliczyć: Jadwigę Jędrzejowską, Janinę Kurkowską-Spychajową, Marię Kwaśniewską, Jadwigę Wajs i Stanisławę Walasiewicz.

Słowa kluczowe: kobiety, sport, czasopismo „Przegląd Sportowy”, Polska, 1936 r.

Wprowadzenie

Celem pracy jest przedstawienie rozwoju sportu kobiet w Polsce w świetle „Przeglądu Sportowego” z 1936 r. Pismo ukazywało się w latach 1921–1939. W 1936 r. było wydawane w Warszawie, ukazywało się dwa razy w tygodniu. „Przegląd Sportowy” poświęcony był bieżącym wydarzeniom sportowym w Polsce i za granicą. Przybliżał także różne aspekty ruchu sportowego kobiet. Objętość tego bogato ilustrowanego czasopisma wynosiła 6 stron¹.

* Dr, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Wydział Pedagogiczny, Instytut Wychowania Fizycznego, Turystyki i Fizjoterapii, e-mail: t.drozdek-malolepsza@ajd.czest.pl

¹ W 1936 r. ukazało się 110 numerów czasopisma „Przegląd Sportowy”.

W odniesieniu do piśmiennictwa dotyczącego rozwoju sportu kobiet w II Rzeczypospolitej największe znaczenie poznawcze posiadają prace T. Drozdek-Małołepszej i M. Rotkiewicz². Warto nadmienić, iż publikacje podejmujące problematykę sportu kobiet w Polsce w okresie międzywojennym nie uwzględniają w sposób szczegółowy kwerendy czasopisma „Przegląd Sportowy”. Z zakresu sportu kobiet w Polsce w świetle tego czasopisma zostało dotąd opublikowanych jedenaście prac, odnoszących się do lat 1921–1931 oraz do 1933 i 1935 r. Przygotowano prace poruszające problematykę sportu kobiet w Polsce w świetle „Przeglądu Sportowego” za 1932 i 1934 r.³

² T. Drozdek-Małołepsza, *Stan badań nad dziejami wychowania fizycznego i sportu kobiet w Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] S. Zaborniak (red.), *Z dziejów kultury fizycznej w Polsce*, Rzeszów 2005, s. 13–21; też, *Sport strzelecki kobiet w Polsce w okresie międzywojennym*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna” 2012, nr 11, s. 13–25; też, *Sporty zimowe kobiet w Polsce w latach 1919–1939*, [w:] L. Rak, E. Małołepszy (red.), *Narciarstwo Polskie 1888–2008*, Jasło 2009, s. 105–115; też, *Uwarunkowania rozwoju ruchu sportowego kobiet w Polsce w latach 1919–1939. Zarys problematyki*, [w:] T. Drozdek-Małołepsza (red.), *Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce. Dzieje kultury fizycznej i turystyki w Polsce w końcu XIX i XX w.*, t. 1, Częstochowa 2011, s. 149–163; M. Rotkiewicz, *Rozwój sportu kobiet w Polsce okresu międzywojennego*, „Sport Wyczynowy” 1979, nr 3–4, s. 3–21.

³ T. Drozdek-Małołepsza, *Sport kobiet w Polsce w latach 1921–1922 w świetle czasopisma „Przegląd Sportowy”*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna” 2013, t. 12, nr 2, s. 63–72; też, *Sport kobiet w Polsce na łamach czasopisma „Przegląd Sportowy” (1923–1924)*, „Zeszyty Naukowe Almamery Szkoła Wyższa z siedzibą w Warszawie” 2014, nr 2 (71), s. 165–177; też, *Sport kobiet w Polsce w 1925 roku w świetle „Przeglądu Sportowego*, [w:] J. Kwieciński, M. Tomczak, M. Łuczak (red.), *Sport i wychowanie fizyczne w badaniach naukowych. Teoria i praktyce*, Konin 2014, s. 223–233; też, *Sport kobiet w Polsce na łamach czasopisma „Przegląd Sportowy” (1927)*, „Zeszyty Naukowe Almamery Szkoła Wyższa z siedzibą w Warszawie” 2014, nr 3 (72), s. 273–287; też, *Sport kobiet w Polsce w świetle czasopisma „Przegląd Sportowy” (1926)*, [w:] M. Zowisło, J. Kosiewicz (red.), *Sport i turystyka w zwierciadle wartości społecznych*, Kraków 2015, s. 210–219; T. Drozdek-Małołepsza, *Sport kobiet w Polsce w świetle czasopisma „Przegląd Sportowy” (1929)*, „Szkice Humanistyczne” 2015, t. 15, nr 1–2, s. 61–75; też, *Women’s Sport in Poland in the Light of „Przegląd Sportowy” [Sports Review] Magazine (1930)*, [w:] T. Drozdek-Małołepsza, A. Buková (red.), *Teoretyczne i praktyczne uwarunkowania kultury fizycznej i turystyki (Teoretické i praktické podmienky telesnej kultúry a turistiky)*, Częstochowa 2015, s. 29–45; też, *Sport kobiet w Polsce w świetle czasopisma „Przegląd Sportowy” (1928)*, „Aktywność ruchowa ludzi w różnym wieku” 2015, nr 1–4 (25–28), s. 9–21; też, *Sport kobiet w Polsce w świetle pisma „Przegląd Sportowy” (1935)*, „Roczniki Naukowe Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego i Turystyki w Białymstoku” 2015, nr 1 (11), s. 5–15; T. Drozdek-Małołepsza, *Sport kobiet w świetle czasopisma „Przegląd Sportowy” (1931)*, [w:] J. Kosiewicz, E. Małołepszy, T. Drozdek-Małołepsza (red.), *Z dziejów wychowania fizycznego, sportu i turystyki w Polsce i w Europie*. Częstochowa 2016, s. 113–127; <http://dx.doi.org/10.16926/zdwsit.07>; też, *Women’s sport in Poland in the light of “Przegląd Sportowy” [Sports Review] magazine (1933)*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna” 2015, t. 14, nr 2, s. 73–91; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2015.14.17>.

Metody i problemy badawcze

W badaniach zostały wykorzystane następujące metody: analiza źródeł historycznych, indukcji, dedukcji, syntezy oraz porównawcza. Wysunięto następujące problemy badawcze:

1. W jakim zakresie „Przegląd Sportowy” z 1936 r. upowszechniał sport kobiet?
2. Jaki poziom sportowy prezentowały w tym okresie Polki na tle międzynarodowym?

W zakresie badań źródłowych wykorzystano kwerendę czasopisma „Przegląd Sportowy” z 1936 r. Wykorzystano literaturę tematyczną, ze szczególnym uwzględnieniem publikacji dotyczących sportu kobiet w Polsce na łamach tego magazynu (1921–1931, 1933, 1935).

Wyniki badań

W połowie sierpnia 1936 r. przestała istnieć Międzynarodowa Federacja Sportu Kobiet (MFSK)⁴. Organizacja ta powstała w 1921 r. i podejmowała działania mające na celu walkę o równouprawnienie kobiet w sporcie. Została włączona do Międzynarodowej Federacji Lekkiej Atletyki. Rozpatrzono projekt rozgrywania światowych igrzysk kobiecych jako mistrzostw Europy. Najbliższe mistrzostwa Europy kobiet odbyłyby się wspólnie z męskimi w Paryżu w 1938 r. Gdyby ten pomysł upadł, światowe igrzyska kobiece planowano zorganizować w Wiedniu w 1938 r.⁵

W niektórych gremiach udział kobiet nadal pomijano. W styczniu 1936 r. odbyły się wybory władz oddziałów regionalnych Polskiego Związku Dziennikarzy Sportowych. W wybranych nowych zarządach w Krakowie i Warszawie zabrakło pań⁶.

Kobiety brały udział w zarządach związków sportowych. Janina Kurkowska-Spychajowa została wiceprezesem Polskiego Związku Łuczniczego (PZŁ), natomiast Janinę Dymeczkę wybrano na członka zarządu Polskiego Związku Strzelectwa Sportowego (PZSS)⁷. W dniu 5 kwietnia 1936 r. w Warszawie obradowali działacze Polskiego Związku Piłki Ręcznej (PZPR, wcześniej Polskiego Związku Gier Sportowych). W skład zarządu PZPR weszła Barbara Olczak. Delegaci oprócz zmiany nazwy związku podjęli decyzję o przeprowadzaniu mistrzostw Polski w koszykówce i piłce siatkowej w sezonie zimowym, natomiast hazeny i piłki ręcznej w sezonie letnim⁸.

⁴ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 69, s. 2.

⁵ Tamże.

⁶ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 6, s. 4.

⁷ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 28, s. 4.

⁸ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 30, s. 4.

Ważnym elementem w działalności sportowej było kształcenie kadr dla potrzeb szkolenia sportowego. W marcu 1936 r. na miesięczny kurs instruktorski połączony z pracą treningową wyjechała z Polski do Budapesztu grupa 4 lekkoatletów z udziałem Marii Kwaśniewskiej⁹.

Reprezentantki Polski w gimnastyce przygotowywały się do igrzysk olimpijskich (IO) w Berlinie w 1936 r. w kwietniu na obozie treningowym (uczestniczyli w nim również gimnastycy) na obiektach Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego (CIWF, od 1936 r. Akademia Wychowania Fizycznego)¹⁰. Na zakończenie zgrupowania odbył się pokaz gimnastyczny, m.in. z udziałem przewodniczącego Polskiego Komitetu Olimpijskiego (PKOl) – płk. Kazimierza Głabisza. Po pokazie K. Głabisz stwierdził: „Poziom był nierówny. Panie zaprezentowały się lepiej. Panowie wybitnie przemęczeni, mają jeszcze duże braki. Pokaz wypadł bardzo efektownie, ale to jeszcze za mało do wydania świadectwa dojrzałości olimpijskiej”¹¹.

16 czerwca 1936 r. PKOl ogłosił wstępne listy dyscyplin i uczestników IO w Berlinie. Do udziału w IO zgłoszono gimnastyczki z Towarzystwa Gimnastycznego (TG) „Sokół”, które od 1 lipca 1936 r. miały przebywać na obozie w Warszawie. Wśród lekkoatletek powołano Marię Kwaśniewską, Jadwigę Wajs oraz Stanisławę Walasiewicz¹². W czerwcu 1936 r. odbyły się eliminacyjne przedolimpijskie zawody gimnastyczne Sokolic, w których wzięło udział 13 zawodniczek, w tym lekkoatletka J. Wajs¹³. Zwyciężyła Klara Sierońska (Śląsk), wyprzedzając Wisławę Noskiewicz i Alinę Cichecką (Warszawa). W dniu 5 lipca 1936 r. w Warszawie grupa gimnastyczek – Sokolic w obecności m.in. prezesa Związku Towarzystw Gimnastycznych (ZTG) „Sokół” w Polsce płk. Franciszka Arciszewskiego oraz przedstawiciela PKOl kpt. Jana Barana złożyła przysięgę olimpijską. Sokolice przebywały na obozie sportowym, zlokalizowanym na obiektach CIWF, ćwicząc około 6 godzin dziennie. Ćwiczenia wolne prowadziła kierownik grupy olimpijskiej Gołaszewska, natomiast ćwiczenia na przyrządach gimnastyk „Sokoła” – Edmund Kosman¹⁴.

Polskie gimnastyczki wystąpiły na IO w Berlinie. Jediną dziedziną gimnastyki w programie IO w kategorii kobiet był wielobój gimnastyczny. W zawodach wzięło udział 8 zespołów. Polki zaprezentowały się dość dobrze, zajmując V miejsce. Zwyciężyły gimnastyczki Niemiec, przed zespołami Czechosłowacji i Węgier¹⁵.

28–29 listopada 1936 r. zostały rozegrane pierwsze mistrzostwa Polski w gimnastyce¹⁶. Głównym organizatorem zawodów był ZTG „Sokół” w Pol-

⁹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 24, s. 3.

¹⁰ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 34, s. 3.

¹¹ Tamże.

¹² „Przegląd Sportowy” 1936, nr 51, s. 2.

¹³ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 49, s. 2.

¹⁴ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 57, s. 5.

¹⁵ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 70, s. 4; 1936, nr 74, s. 4.

¹⁶ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 91, s. 5.

sce. Wielobój gimnastyczny kobiet obejmował osiem konkurencji, złożonych z ćwiczeń obowiązkowych i dowolnych na równoważni, na poręczach, ćwiczeń wolnych i skoku. Mistrzynią Polski w gimnastyce została Marta Majowska (TG „Sokół” Katowice-Brynów), tytuł wicemistrzyni Polski wywalczyła Janina Skirlińska (TG „Sokół” Kraków), III miejsce zajęła Klara Sierońska (TG „Sokół” Świętochłowice)¹⁷.

Popularnymi dyscyplinami sportu wśród kobiet były gry sportowe. W piłce siatkowej nie tylko przeprowadzano rywalizację w zakresie tradycyjnej gry w zespołach sześciuosobowych. W styczniu 1936 r. w Warszawie odbył się turniej siatkówki par mieszanych, w których wzięli udział reprezentanci Akademickiego Związku Sportowego (AZS) Warszawa i „Polonii” Warszawa¹⁸. W turnieju wzięły udział m.in.: Gregołaajtysówna i Obuchowicz; Maria Kamecka i Jerzy Gregołaajtys oraz Stankiewiczówna i Waclaw Zgliński („Polonia”) i H. Bruszkiewicz i Romuald Wirszyłło; Piotrowska i Słyk oraz Barbara Stefańska i Staniszewski (AZS). W turnieju zwyciężyła para „Polonii” Warszawa – Maria Kamecka i Jerzy Gregołaajtys¹⁹.

W styczniu i w lutym 1936 r. przeprowadzano rozgrywki, które miały na celu wyłonić najlepsze drużyny w poszczególnych okręgach. W okręgu krakowskim mistrzostwo w piłce siatkowej zdobyła „Olsza” Kraków; w okręgu pomorskim do najlepszych drużyn należały zespoły TG „Sokół” Grudziądz i „Gryfu” Toruń²⁰. Turniej finałowy o Puchar PZGS w piłce siatkowej kobiet rozegrano w dniach 7–8 marca 1936 r. w Częstochowie²¹. W zawodach wzięły udział zespoły (mistrzyni na szczeblu okręgu): AZS Warszawa, „Gryf” Toruń, HKS Łódź, „Olsza” Kraków, „Strzelec” Lwów oraz Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej (SMP) Częstochowa. Puchar PZGS przypadł siatkarkom AZS Warszawa, II miejsce zajął zespół „Olszy” Kraków, III – „Gryf” Toruń, zaś IV – „Strzelec” Lwów²². W drużynie AZS Warszawa wystąpili: H. Bruszkiewicz, Irena Brzustowska, Edyta Holfeier, I. Jaśnikowska, Piotrowska, B. Stefańska i Zdzisława Wiszniewska²³.

W styczniu 1936 r. odbyły się w koszykówce zawody na szczeblu okręgu o Puchar Polskiego Związku Gier Sportowych (PZGS). W okręgu lwowskim najlepsza okazała się drużyna „Droru” Lwów, która w decydującym meczu pokonała koszykarki „Młode Wizo”²⁴. Turniej finałowy o Puchar PZGS w koszykówce miał

¹⁷ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 101, s. 5.

¹⁸ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 1, s. 2.

¹⁹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 4, s. 4.

²⁰ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 5, s. 3; 1936, nr 15, s. 5.

²¹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 22, s. 2.

²² „Przegląd Sportowy” 1936, nr 23, s. 4, 6. Drużynę „Gryfu” Toruń reprezentowały: Bolidowa, Kopycińska, Kwiatkowska, Lilje, Miklasówna, Rynkowska i Skrzypińska. Funkcję kierownika drużyny pełnili Chojnicki i Malce.

²³ Tamże, s. 6. Kierownikiem drużyny siatkarek AZS Warszawa był Nowak.

²⁴ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 8, s. 5; 1936, nr 10, s. 3. Drużynę „Droru” Lwów reprezentowały: Bauer, Katz, Lacher, Lieber, Massówna, Schlimper.

odbyć się w Warszawie w hali YMCA 18–19 stycznia 1936 r.²⁵ W turnieju miały wziąć udział: „Polonia” Warszawa (mistrz okręgu warszawskiego), „Makkabi” Kraków (okręg krakowski), IKP Łódź (okręg łódzki). Brak materiałów źródłowych nie pozwala na omówienie mistrzostw.

Mistrzostwa Polski w hazenie odbyły się w Białymstoku 27–28 czerwca 1936 r.²⁶ W zawodach wystąpiły następujące drużyny: AZS Warszawa, „Czarni” Lwów, IKP Łódź, „Warta” Poznań oraz WKS „Jagiellonia” Białystok. Na zawody nie przyjechały hazenistki ŁKS Łódź. Zawody rozegrano systemem „każdy z każdym”. W meczu decydującym o zdobyciu mistrzostwa Polski zespół IKP Łódź pokonał AZS Warszawa (2:1). Mistrzem Polski na 1936 r. została zatem drużyna IKP Łódź, srebrny medal przypadł zespołowi AZS Warszawa, zaś brązowy – „Warcie” Poznań. W drużynie IKP wyróżniły się Zofia Filipiak, Jadwiga Głażewska, H. Gruszczyńska i Kasperska, w zespole AZS Warszawa, bramkarka B. Stefańska oraz Z. Wiszniewska.

W dniu 30 stycznia 1936 r. na turniej gier sportowych do Estonii wyjechała drużyna AZS Warszawa (sekcja kobieca i męska)²⁷. W programie zawodów planowano rozegrać mecze z zespołami TSS „Russ” i „Kalev” Tallin oraz YMCA Tartu. Sekcja pań AZS Warszawa przegrała w meczu piłki siatkowej z zespołem „Kalev” Tallin (0:2), a w meczu koszykówki zremisowała z TSS „Russ” Tallin (8:8)²⁸.

W drugiej połowie marca 1936 r. odbył się w Warszawie dwudniowy turniej gier sportowych z udziałem drużyn warszawskich – AZS i „Polonii” oraz zespołu lotewskiego Universitates Sports (US) Ryga. We współzawodnictwie w piłce siatkowej siatkarki AZS pokonały drużynę US Ryga (2:0), natomiast zawodniczki „Polonii” poniosły porażkę²⁹. Polskie drużyny lepiej spisały się w meczach koszykówki. Zarówno koszykarki AZS, jak i „Polonii” odniosły zwycięstwo. Następnie drużyny warszawskie rozegrały mecze z przybyłym do stolicy estońskim zespołem TSS „Russ” Tallin³⁰. Drużyny AZS i „Polonii” pokonały Estonki zarówno w meczach koszykówki, jak i piłki siatkowej. Sekcja gier sportowych pań AZS Warszawa wyjechała w grudniu 1936 r. na kolejny cykl meczów towarzyskich z drużynami estońskimi w Tartu, wygrywając większość spotkań w koszykówce i w piłce siatkowej³¹. Drużynę warszawskiego AZS reprezentowały: Bąkowska, H. Bruszkiewicz, I. Brzustowska, Frydrych, E. Holfeier, B. Stefańska, Zofia Wardyńska, Z. Wiszniewska i H. Woynarowska³².

²⁵ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 4, s. 4.

²⁶ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 54, s. 3.

²⁷ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 8, s. 5. Sekcję pań AZS Warszawa reprezentowały: H. Bruszkiewicz, I. Brzustowska, Wanda Gąsiorowska, E. Holfeier, I. Jaśnikowska, B. Stefańska, Z. Wiszniewska, Helena Woynarowska oraz B. Olczak (zawodniczka „Polonii” Warszawa, zgodę na jej wyjazd wyraził PZGS).

²⁸ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 12, s. 3.

²⁹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 26, s. 4.

³⁰ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 28, s. 2.

³¹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 107, s. 3.

³² „Przegląd Sportowy” 1936, nr 109, s. 1.

O rosnącej popularności gier sportowych kobiet może świadczyć fakt, iż rozgrywki w tych dyscyplinach w Polsce – jak relacjonowała redakcja „Przeglądu Sportowego” – były prowadzone na różnych obszarach Polski (m.in. w okręgach krakowskim, lwowskim, łódzkim, pomorskim, warszawskim)³³. Ponadto turnieje gier sportowych były rozgrywane w szkolnictwie, m.in. 29 marca 1936 r. odbyły się zawody koszykówki z udziałem słuchaczek szkół wieczorowych i świetlic o Nagrodę Wydziału Oświaty i Kultury Zarządu Miejskiego w Warszawie³⁴.

Do dyscyplin sportowych, gdzie udział kobiet był znaczący, należy zaliczyć lekkoatletykę. W latach 30. XX w. kobiety w tej dyscyplinie sportu rywalizowały zarówno w okresie zimowym (hale i sale sportowe), jak i w innych porach roku na obiektach otwartych. W sezonie zimowym zawody lekkoatletyczne, z udziałem kobiet przeprowadzano m.in. w CIWF w Warszawie oraz w Krakowie³⁵. Przed zimowymi (halowymi) mistrzostwami Polski w lekkoatletyce, w niektórych okręgach rozegrano mistrzostwa z udziałem kobiet na szczeblu okręgu, m.in. okręgu pomorskiego, poznańskiego i warszawskiego³⁶. Zimowe (Halowe) mistrzostwa Polski w lekkoatletyce odbyły się w Przemyślu 22–23 lutego 1936 r. W zawodach udział wzięło 19 kobiet i 30 mężczyzn. W poszczególnych konkurencjach zwyciężyły: Jadwiga Wajs (TG „Sokół” Łódź) w skoku w dal z miejsca (2,38 m), w pchnięciu kulą (11,63 m) oraz w skoku wzwyż (151,5 cm); Maria Freiwald („Makkabi” Kraków) w biegu na dystansie 50 m przez płotki (8,3 s); Lubicz (AZS Poznań) w biegu na dystansie 500 m (1 min 29,5 s) i w skoku w dal z rozbiegu (4,96 m); Jadwiga Batiuk („Strzelec”) Lwów w biegu na dystansie 50 m (7,0 s). W klasyfikacji zespołowej I miejsce zajęło TG „Sokół” Łódź, przed AZS Warszawa i AZS Poznań. Na uwagę zasługuje bardzo dobry start J. Wajs. Jej wynik w skoku wzwyż był lepszy od rekordu Polski w hali³⁷.

Popularną konkurencją wśród lekkoatletów w okresie wiosennym były biegi na przełaj. Zawody dla kobiet zostały m.in. przeprowadzone w Bielsku i Warszawie³⁸. W kwietniu 1936 r. odbyły się w Poznaniu mistrzostwa Polski w biegu na przełaj na trasie liczącej 1500 m. W zawodach wzięło udział 9 pań reprezentujących AZS Poznań, AZS Warszawa, Kolejowe Przysposobienie Wojskowe (KPW) Poznań, Supraśl, TG „Sokół” Chorzów, TG „Sokół” Toruń, „Warszawiankę”. Zwyciężyła lekkoatletka AZS Warszawa – Nowacka, wyprzedzając Lubicz (AZS Poznań) i Kwasiborską (SKS Supraśl)³⁹.

³³ M.in. „Przegląd Sportowy” 1936, nr 5, s. 3; 1936, nr 8, s. 3. W drużynie piłki siatkowej TG „Sokół” Grudziądz występowały: Gackowska, Józefowicz, Łykowska, Staruszkiewicz, Ożdżanka, Wiśniewska. W zespole koszykarek „Pogoni” Lwów: Barańska, Lichterska, Neusterdówna, Pawłówna, Strawska, Weiss. Funkcję kierownika sekcji sprawowała Łuszczyńska.

³⁴ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 28, s. 2.

³⁵ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 6, s. 2; 1936, nr 16, s. 4.

³⁶ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 15, s. 4–5.

³⁷ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 18, s. 2.

³⁸ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 26, s. 4.

³⁹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 34, s. 4.

W zawodach rozgrywanych na otwartych stadionach organizowano m.in. zawody lokalne, mistrzostwa okręgu, zawody międzymiastowe, zawody międzyokręgowe czy mistrzostwa Polski. Zaliczane do najlepszych lekkoatletek w Polsce – M. Kwaśniewska i J. Wajs wzięły udział (poza konkursem) w meczu pomiędzy reprezentacjami Grudziądz i Bydgoszczy, zorganizowanym 21 maja 1936 r.⁴⁰ Bardzo dobrze zaprezentowała się M. Kwaśniewska (Łódzki Klub Sportowy, ŁKS), uzyskując w rzucie oszczepem wynik lepszy od rekordu Polski (41,60 m). Warto jednak zwrócić uwagę, iż znalazły się głosy krytyczne w stosunku do poczyznań Polskiego Związku Lekkiej Atletyki (PZLA) w odniesieniu do przygotowań do IO najlepszych polskich lekkoatletek. W. Trojanowski na łamach „Przeglądu Sportowego” pisał o braku odpowiedniego trenera w celu realizacji właściwego przygotowania sportowego:

Własiewiczówna ma własnego opiekuna, p. Griffina. Nie jest to wprawdzie «mąż zaufania» PZLA, ale mamy podstawy, aby go mimo to zaufaniem obdarzyć. Wajsówna trenuje samopas, ale trenuje bez koła, bo [...] go nie ma! Rzuciła już na treningu dyskiem 45,52 m (!), ale gdy widzieliśmy ją w akcji z koła na zawodach w Bydgoszczy, obok znakomitego wyrzutu zademonstrowała – fatalny obrót, większość rzutów wykraczając. Wajsówna trenuje zatem źle i wielka szkoda, że «opiekun» o tym nie wie. Kwaśniewska. Pisaliśmy już o tym, że swego opiekuna nie oglądała już [...] od grudnia. Jej wynik, jak sama przyznaje, jest dziełem przypadku⁴¹.

Obydwie lekkoatletki udanie wystartowały w mistrzostwach okręgu łódzkiego⁴². Zawody odbyły się na początku czerwca 1936 r. J. Wajs osiągnęła w rzucie dyskiem rezultat 43,35 m, natomiast M. Kwaśniewska w rzucie oszczepem po raz kolejny uzyskała najlepszy wynik w Polsce (42,12 m). Jeszcze lepsze rezultaty panie osiągnęły podczas zawodów pokazowych TG „Sokół” w Pabianicach w dniu 21 czerwca 1936 r.⁴³ J. Wajs rzuciła dyskiem na odległość 45,77 m, natomiast M. Kwaśniewska w rzucie oszczepem osiągnęła 43,09 m. W obydwu przypadkach były to wyniki lepsze od rekordów Polski. Jak stwierdziła M. Kwaśniewska po zawodach: „Tydzień treningu z Lokajskim bezpośrednio po Budapeszcie, dał mi więcej niż wszystkie dotychczasowe obozy. W Budapeszcie zdobyłam kondycję, a resztę rozwinął Lokajski w CIWF-ie”⁴⁴. J. Wajs wzięła udział w konkursie rzutu dyskiem podczas pokazów sokolich, jakie zorganizowano 29 czerwca 1936 r. w Aleksandrowie (pod Łodzią). Polska dyskobolka w najlepszej próbie uzyskała wynik 46,55 m. Wynik nie mógł zostać uznany jako rekord Polski ze względu na brak odpowiedniej obsady sędziowskiej⁴⁵.

⁴⁰ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 43, s. 1, 4.

⁴¹ W. Trojanowski, *Dwóję takim olimpijczykom! Smutne zaniedbania formy gwiazd lekkoatletycznych*, „Przegląd Sportowy” 1936, nr 45, s. 6.

⁴² „Przegląd Sportowy” 1936, nr 48, s. 4.

⁴³ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 52, s. 1, 1936, nr 53, s. 5.

⁴⁴ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 53, s. 5.

⁴⁵ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 54, s. 4.

14 czerwca 1936 r. odbyły się mistrzostwa kobiet w innych okręgach, m.in. białostockim, krakowskim, pomorskim, śląskim i warszawskim⁴⁶. Na wysokim poziomie przebiegał konkurs skoku w dal na zawodach okręgu warszawskiego. Janina Wencłówna („Skra” Warszawa) uzyskała w skoku w dal 5,07 m, wyprzedzając Duninówną 4,99 m. Tydzień później, 21 czerwca 1936 r. przeprowadzono mistrzostwa okręgu lwowskiego. Najlepszą lekkoatletką mistrzostw została zawodniczka „Strzelca” Lwów – J. Batiuk, zdobywczyni dziesięciu pierwszych miejsc⁴⁷.

XV Lekkoatletyczne Mistrzostwa Polski pań zostały przeprowadzone w Łodzi 4–5 lipca 1936 r. Zostały zgłoszone zawodniczki z następujących okręgów: białostockiego, lwowskiego, łódzkiego, pomorskiego, śląskiego i warszawskiego⁴⁸. Wśród uczestniczek mistrzostw zabrakło lekkoatletek z okręgu poznańskiego. Najlepszą zawodniczką mistrzostw została J. Wajs. Zdobyła cztery tytuły mistrzowskie, m.in. w swojej koronnej konkurencji – rzucie dyskiem (42,51 m); w pchnięciu kulą (12,12 m); w skoku w dal z miejsca (2,33 m) oraz w skoku wzwyż (1,45 m). M. Kwaśniewska z dużą przewagą zwyciężyła w rzucie oszczepem (42,77 m), natomiast bardzo dobry wynik uzyskała J. Wencłówna w skoku w dal z miejsca (5,08 m). W klasyfikacji okręgów zwyciężyła Łódź (118 pkt.) przed Warszawą (100 pkt.) i Pomorzem (74 pkt.). Pewną niespodzianką było zwycięstwo w klasyfikacji klubowej lekkoatletek TG „Sokół” Grudziądz (74 pkt.)⁴⁹.

Po mistrzostwach Polski najlepsze lekkoatletki przygotowywały się do IO w Berlinie. Jak informowała redakcja „Przeglądu Sportowego”, J. Wajs „zawiadomiła zarząd «Sokoła», że zmuszona jest zrezygnować z obozu zarówno gimnastycznego, jak i lekkoatletycznego, gdyż PZLA nie zgodził się sprowadzić do Warszawy jej trenera Marciniaka z Pabianic. Wajsówna postanowiła trenować w Pabianicach wyłącznie dysk”⁵⁰. Do Polski 9 lipca 1936 r. przyплыnęła (na statku „Batory”) z USA do Gdyni S. Walasiewicz⁵¹. Jedna z najlepszych sprinterek świata zamieszkała na obiektach CIWF. W kolejnym numerze (58.) na łamach „Przeglądu Sportowego” czytamy: „Olimpijki łódzkie Wajsówna i Kwaśniewska dzięki staraniom władz lekkoatletycznych i olimpijskich przybędą [...] na obóz na Bielany i to prawdopodobnie już w poniedziałek (13 lipca) i pozostaną na nim do chwili wyjazdu do Berlina”⁵².

Udanie zaprezentowały się polskie lekkoatletki – olimpijki na zawodach w Czeładzi, w dniu 26 lipca 1936 r. S. Walasiewicz w biegu na dystansie 100 m osiągnęła 11,6 s, J. Wajs w rzucie dyskiem – 43,62 m, natomiast rezultat M. Kwaśniewskiej w rzucie oszczepem był lepszy od rekordu Polski (44,03 m)⁵³.

⁴⁶ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 50, s. 4.

⁴⁷ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 52, s. 6.

⁴⁸ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 55, s. 6; 1936, nr 56, s. 3.

⁴⁹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 56, s. 3.

⁵⁰ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 57, s. 4.

⁵¹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 58, s. 1.

⁵² Tamże, s. 4.

⁵³ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 62, s. 6.

Na IO w Berlinie jako pierwsza z lekkoatletek zaprezentowała się Maria Kwaśniewska⁵⁴. Konkurs rzutu oszczepem odbył się 2 sierpnia 1936 r. przy niesprzyjających warunkach atmosferycznych. Zawodniczkom dokuczał głównie chłód. W tych warunkach w zawodach zwyciężyły reprezentantki Niemiec, Tilly Fleischer (45,18 m), przed Luise Krüger (43,29 m). Maria Kwaśniewska zdobyła brązowy medal z wynikiem 41,80 m. Po zawodach M. Kwaśniewska stwierdziła: „Więcej zrobiłam niż przypuszczałam, cieszę się [...] z tego brązowego medalu. Przed zawodami bałam się tak strasznie, że nie mogłam utrzymać oszczepu w ręce”⁵⁵. Kolejne dwa medale były dziełem pozostałych polskich olimpijek – w lekkoatletyce. W finale biegu na dystansie 100 m zwyciężyła zawodniczka USA – Helen Stephens (11,5 s), wyprzedzając S. Walasiewicz (11,7 s) i reprezentantkę Niemiec Käthe Krauss (11,9 s)⁵⁶. Na bardzo wysokim poziomie stał konkurs rzutu dyskiem. Pierwsze miejsce zajęła Gisela Mauermayer (47,63 m), na drugim uplasowała się J. Wajs (46,22 m), na trzecim Paula Mollenchauer (39,80 m). Start polskich lekkoatletek należy uznać jako bardzo udany, wszystkie zdobyły medale⁵⁷.

Warto zwrócić uwagę, iż J. Wajs miała na początku października 1936 r. przenieść się do Łodzi, ponieważ miała otrzymać pracę w firmie Grohman Scheibler⁵⁸. Redakcja „Przeglądu Sportowego” w numerze 90. z 1936 r. podała następującą informację: „Jadwiga Wajsówna zwróciła się o zwolnienie z TG «Sokół» Łódź i osiadzie w Zgierzu, gdzie zasilić ma sekcję lekkoatletyczną KS «Boruta». Przyczyną «przesiedlenia» naszej rekordzistki jest otrzymanie nowej pracy”⁵⁹.

Mistrzostwa Polski w trójboju lekkoatletycznym zostały przeprowadzone w Krakowie 30 sierpnia 1936 r.⁶⁰ W zawodach wzięły udział tylko trzy zawodniczki. Mistrzynią Polski została Maria Kwaśniewska, wyprzedzając Małgorzatę Wiśniewską (TG „Sokół” Grudziądz) i Janinę Skirlińską (TG „Sokół” Kraków). M. Kwaśniewska została także mistrzynią Polski w pięcioboju lekkoatletycznym. Zawody z udziałem 8 zawodniczek z okręgów: krakowskiego, lwowskiego, łódzkiego i śląskiego, zostały rozegrane 4 października 1936 r. w Sosnowcu⁶¹.

Działacze lekkoatletyczni ogłaszali roczne rankingi sportowców. Komisja Sportowa Łódzkiego Okręgowego Związku Lekkiej Atletyki (Łódzki OZLA) opublikowała ranking 10 najlepszych lekkoatletów i 3 najlepszych lekkoatletek miasta Łodzi. Wśród kobiet najlepsza okazała się M. Kwaśniewska (Łódzki Klub Sportowy, ŁKS), II miejsce zajęła Henryka Słomczewska (WIMA), III – Pacówna (TPSJ)⁶². Polski Związek Lekkiej Atletyki (PZLA) na posiedzeniach zarządu

⁵⁴ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 65, s. 1.

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 66, s. 3.

⁵⁷ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 68, s. 4.

⁵⁸ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 84, s. 2.

⁵⁹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 90, s. 4.

⁶⁰ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 75, s. 1.

⁶¹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 85, s. 4.

⁶² „Przegląd Sportowy” 1936, nr 10, s. 4.

zatwierdzał rekordy Polski. Na łamach 15 numeru „Przeglądu Sportowego” ukała się informacja, dotycząca zatwierdzenia rekordu Polski M. Kwaśniewskiej (ŁKS) w pięcioboju lekkoatletycznym (283 pkt)⁶³. Warto nadmienić, iż część lekkoatletek mniejszości żydowskiej, reprezentantek Polski, m.in. zawodniczka „Makkabi” Wilno Sonia Lewin w 1935 r. na stałe przeniósł się do Palestyny⁶⁴.

Dyscypliną, w której Polki należały do najlepszych na świecie, było łucznicstwo. Bardzo dobre wyniki uzyskały przedstawicielki tej dyscypliny na mistrzostwach okręgu w Krakowie⁶⁵. We współzawodnictwie drużynowym najlepszym zespołem okazały się łuczniczki Poczтового Przynsposobienia Wojskowego (PPW), natomiast w rywalizacji indywidualnej Zofia Bunsch (TG „Sokół”), ustanowiła rekord świata w strzelaniu na krótkie dystanse. W dniu 24 lipca 1936 r. odbył się korespondencyjny mecz łuczniczy Polska – Anglia w Krakowie i Londynie⁶⁶. W rywalizacji pań Polki zdecydowanie pokonały łuczniczki Anglii (2720:2117). Udany był także start polskich łuczniczek na mistrzostwach świata w Pradze, które odbyły się 13–17 sierpnia 1936 r.⁶⁷ W rywalizacji indywidualnej w wieloboju łuczniczym zwyciężyła Janina Kurkowska-Spychajowa, tytuł wicemistrzyni świata zdobyła inna Polka Maria Pańkow. W klasyfikacji zespołowej najlepszy okazał się zespół Polski (J. Kurkowska-Spychajowa, M. Pańkow, Z. Bunsch), wyprzedzając Czechosłowację i Szwecję.

Polscy łyżwiarze realizowali pracę treningową nie tylko w Polsce, ale także za granicą. Na przełomie grudnia 1935 r. i stycznia 1936 r. przez 3 tygodnie trenowali w Wiedniu Zofia Nehring oraz Nowacka i kpt. J. Theuer⁶⁸. Podczas pobytu w Wiedniu Z. Nehring jako pierwsza kobieta oficjalnie na zawodach pokonała dystans 10 000 m, uzyskując czas 23 min 48,5 s. Mimo, treningów Zofii Nehring w Wiedniu i w Warszawie, zarząd Polskiego Związku Łyżwiarskiego (PZŁ) nie zdecydował się na udział łyżwiarki na mistrzostwach świata w łyżwiarstwie szybkim w Sztokholmie⁶⁹. Słuszny wniosek wysuwa redakcja „Przeglądu Sportowego”. Na jego łamach czytamy: „Gdy zafundowano Nehringowej pobyt w Wiedniu, po to żeby startowała w Sztokholmie, obowiązkiem PZŁ było wysłać ją do stolicy Szwecji”⁷⁰.

Corocznie odbywały się międzynarodowe zawody w łyżwiarstwie figurowym „O mistrzostwo Zakopanego”⁷¹. W zawodach przeprowadzonych 20 stycznia 1936 r. w jeździe figurowej pań zwyciężyła Edyta Popowicz, wyprzedzając

⁶³ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 15, s. 4.

⁶⁴ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 22, s. 6.

⁶⁵ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 47, s. 4.

⁶⁶ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 62, s. 4.

⁶⁷ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 75, s. 5.

⁶⁸ Zob. L. Langinger, *Rekord nierówny rekordowi. Łyżwiarze polscy na lodowisku w Wiedniu*, „Przegląd Sportowy” 1936, nr 1, s. 3.

⁶⁹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 8, s. 4.

⁷⁰ Tamże.

⁷¹ Tamże.

Reisinger (Austria, Wiedeń) i Ernę Scheibert (Śląskie Towarzystwo Łyżwiariskie – ŚTL); w jeździe parami najlepsi okazali się Węgrzy – Lewitzky, Düinger, II miejsce zajęła para polska – Zofia Bilor i Tadeusz Kowalski, natomiast III para austriacka – Hawel, Heidinger. Mistrzostwa Europy w łyżwiarstwie figurowym odbyły się 25–26 stycznia 1936 r. w Berlinie⁷². Polskę reprezentowała para Stefania i Erwin Kalusowie (rodzeństwo), którzy zajęli V pozycję. Zwyciężyła niemiecka para Maxi Herber i Ernst Baier. Jazdę indywidualną kobiet wygrała Sonja Henie (Norwegia). Polki w tej konkurencji nie wzięły udziału.

Kobiety uprawiały też narciarstwo. Pod koniec stycznia 1936 r. odbyły się w Nowym Targu zawody narciarskie TG „Sokół” z okręgów krakowskiego i podhalańskiego⁷³. W biegu narciarskim na dystansie 5 km zwyciężyła Bronisława Staszek-Polankowa, wyprzedzając Lorenc (obydwie Zakopane). W lutym 1936 r. odbyły się w Wilnie mistrzostwa Polski Kolejowego Przynsposobienia Wojskowego (KPW) w narciarstwie. W biegu narciarskim pań na dystansie 8 km zwyciężyła Halina Ławrynowicz (KPW „Ognisko” Wilno)⁷⁴. Mistrzynią Polski w kombinacji alpejskiej podczas zawodów rozegranych w marcu 1936 r. została Helena Marusarzówna⁷⁵.

Kobiety uczestniczyły w marszu huculskim „Szlakiem II Brygady”. Marsz został przeprowadzony w lutym 1936 r. Uczestniczyło w nim 7 pań, spośród których 3 ukończyły marsz. Spośród kobiet najlepsza okazała się Wojnasiewicz (Związek Strzelecki – ZS – Bystra), przed Malinowską (Warszawski Klub Narciarski – WKN)⁷⁶.

Z inicjatywy polskich działaczy narciarstwa organizowano zawody z udziałem narciarzy z zagranicy. W dniach od 31 stycznia do 2 lutego 1936 r. w Worochcie odbyły się Akademickie Międzynarodowe Narciarskie Mistrzostwa Polski, w których uczestniczyli narciarze z Łotwy i z Polski. W konkurencjach kobiecych, w biegu na dystansie 6 km zwyciężyła Mirza Mursinsone (Łotwa, ASK Ryga), wyprzedzając Mazurek (AZS Warszawa) i Postępską (AZS Wilno); w biegu zjazdowym I miejsce zajęła Dolińska (KTN Lwów) przed Ustupską (AZS Kraków) i Stanisławą Zatwarnicką (AZS Warszawa). Nagrodę dla najlepszego sportowca z zagranicy odebrała Mirza Mursinsone⁷⁷.

Kolejną dziedziną sportu realizowaną przez panie było pływanie. Redakcja „Przeglądu Sportowego” publikowała informacje o zawodach pływackich, w których brały udział kobiety. Były to m.in. mecze pływackie klubów sportowych⁷⁸. Mistrzostwa Polski w pływaniu przeprowadzono w Ciechocinku 18–19 lipca 1936 r. W konkurencjach kobiecych należy odnotować kilka bardzo dobrych wyni-

⁷² Tamże, s. 5.

⁷³ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 9, s. 5.

⁷⁴ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 16, s. 4.

⁷⁵ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 20, s. 2; 1936, nr 25, s. 6.

⁷⁶ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 16, s. 4.

⁷⁷ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 10, s. 4.

⁷⁸ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 26, s. 2.

ków, m.in. rezultaty lepsze od rekordów Polski zanotowano: w sztafecie 4×100 m zespół AZS Warszawa (Trajdos, Bruczówna, Holfeier i Kratochwila), osiągnął 6 min 09,3 s (wynik lepszy od poprzedniego rekordu o blisko 19 s); w wyścigu na dystansie 100 m stylem grzbietowym Renata Morawska („Delfin” Warszawa) uzyskała 1 min 34,0 s (wynik lepszy o 1,4 s. od rekordu Polski); w sztafecie 3×100 m stylem zmiennym zespół „Hakoach” Bielsko (4 min 48,0 s)⁷⁹. Forma pływaków klubu „Hakoach” Bielsko była na wysokim poziomie przed mistrzostwami Polski. Na zawodach w Katowicach 6 lipca 1936 r. panie w biegu sztafetowym uzyskały 4 min 53,0 s (wynik lepszy od rekordu Polski o 0,8 s); natomiast Gertruda Dawidowicz wyrównała rekord Polski na dystansie 100 m stylem dowolnym (1 min 19,4 s)⁸⁰. Różnica pomiędzy poziomem kobiecego pływania w Polsce i na świecie była dość duża, m.in. Mastenbrock (Holandia) przepłynęła na IO dystans 100 m stylem dowolnym w czasie 1 min 06,4 s⁸¹.

W ramach szermierki kobiety uprawiały floret. Ośrodkiem, w którym rozwijała się ta konkurencja szermierki była Łódź⁸². Do najlepszych florecistek łódzkich należy zaliczyć Matczak, Rajchman i Świerczewską. W numerze 11. z 1936 r. redakcja „Przeglądu Sportowego” informowała o uczestniczkach zawodów na Górnym Śląsku we florecie⁸³. W zawodach tych rywalizowały m.in. Adamiak, Drochocka, Drozdowska, Godzilińska, Harazim, Jasińska, Malczyk, Srokowska, Herta Stanoszkówna (SKS, jedna z najlepszych florecistek w Polsce), Szwedzianka, Wasilewska i Wieczorek. H. Stanoszkówna okazała się najlepsza w gronie 9 florecistek podczas Ogólnopolskich Mistrzostwach Warszawy przeprowadzonych na przełomie lutego i marca 1936 r.⁸⁴ H. Stanoszkówna wygrała sześć pojedynków stosunkiem trafień 5:0, jeden stosunkiem trafień 5:1, natomiast wynikiem 5:4 pokonała Hercokową, która zajęła II miejsce. Kolejne zawody florecistki rozegrały we Lwowie. Ponownie zwyciężyła H. Stanoszkówna, natomiast kolejne pozycje zajęły Godzilińska, Grochowska, Krokowska oraz Adamiak (Lwowski Klub Szermierczy)⁸⁵.

W latach 30. XX w. najlepszą tenisistką w Polsce, a także jedną z najlepszych na świecie była Jadwiga Jędrzejowska. Podczas przeprowadzonych mistrzostw Polski we Lwowie w czerwcu 1936 r. została rozstawiona w poszczególnych konkurencjach: grze indywidualnej, deblowej i mieszanej⁸⁶. J. Jędrzejowska zdobyła tytuł mistrzyni Polski w grze pojedynczej, pokonując w finale Gertrudę Volkmer-Jacobsen (6:3, 11:9); w grze mieszanej (wspólnie z J. Hebłą) zwyciężając G. Volkmer-Jacobsen i Kazimierza Tarłowskiego (6:3, 2:6, 6:3)⁸⁷.

⁷⁹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 60, s. 4.

⁸⁰ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 56, s. 6.

⁸¹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 68, s. 6.

⁸² „Przegląd Sportowy” 1936, nr 28, s. 3.

⁸³ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 11, s. 4.

⁸⁴ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 20, s. 1; 1936, nr 21, s. 3.

⁸⁵ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 27, s. 3.

⁸⁶ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 47, s. 2.

⁸⁷ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 50, s. 1.

J. Jędrzejowska brała udział w wielu turniejach międzynarodowych o najwyższej randze, m.in. w styczniu 1936 r. startowała w mistrzostwach Niemiec na kortach w Bremie⁸⁸. W grze pojedynczej J. Jędrzejowska awansowała do półfinału, gdzie przegrała z Marie Horn⁸⁹. Jeszcze większe sukcesy zanotowała J. Jędrzejowska podczas turnieju w Mentonie, wygrywając w grze pojedynczej oraz w grze podwójnej (wspólnie z Angielką Susan Noel)⁹⁰. Kolejny sukces międzynarodowy J. Jędrzejowska osiągnęła podczas turnieju w Atenach (mistrzostwa Grecji), w kwietniu 1939 r.⁹¹ W finale gry pojedynczej, przegrała z reprezentującą Danię Hilde Krahwinkel-Sperling, natomiast w finale gry mieszanej wspólnie z Józefem Hebdą pokonali parę angielsko-francuską – Yorke, Journau. Po zakończeniu zawodów w Atenach J. Jędrzejowska uczestniczyła w turnieju w Budapeszcie, zwyciężając w finale gry pojedynczej z Helen Jacobs (USA)⁹².

Najważniejszym turniejem dla J. Jędrzejowskiej był Wimbledon. W turnieju tym w grze deblowej za partnerkę miała Susan Noel, natomiast w grze mieszanej Jacquesa Brugnona (Francja)⁹³. W Wimbledonie znalazła się wśród 8 rozstawionych tenisistek w grze pojedynczej⁹⁴. W meczu gwarantującym awans do półfinału pokonała Angielkę Kay Stammers (6:2, 6:3), by w meczu o finał przegrać z Helen Jacobs (4:6, 2:6)⁹⁵. H. Jacobs w finale pokonała Hilde Krahwinkel-Sperling.

W rankingu PZLT, ogłoszonym w październiku 1936 r., na pierwszym miejscu znajdowała się J. Jędrzejowska, na II sklasyfikowano G. Volkmer-Jacobsen, na III – M. Rudowską, na IV – Głowacką, zaś na V – Zofię Jędrzejowską⁹⁶.

Mistrzostwa Polski w wioślarstwie zorganizowano 26 lipca 1936 r. na Brdzie w Bydgoszczy. W konkurencjach kobiecych w czwórce półwycigowej zwyciężyła osada Wileńskiego Towarzystwa Wioślarskiego, przed Warszawskim Klubem Wioślarek (WKW) i Towarzystwem Wioślarskim Toruń; w jedynkach I miejsce zajęła Janina Grabicka (WKW)⁹⁷. W innej dyscyplinie sportów wodnych – kajakarstwie – również przeprowadzono mistrzostwa Polski⁹⁸. Zawody odbyły się na dystansie 1 km. W konkurencji jedynek pań (składaki) zwyciężyła Trojańska (Kraków); w dwójkach mieszanych – Lanżanka i Fajkowski (Grudziądz); w dwójkach mieszanych (składaki) – Trojańska i Włodarczyk (Kraków).

Sportowcy klubów mniejszości żydowskiej przygotowywali się do przeprowadzonych w dniach 18–24 lutego 1936 r. w Bańskiej Bystrzycy (Czechosłowa-

⁸⁸ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 6, s. 2.

⁸⁹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 8, s. 5.

⁹⁰ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 22, s. 6.

⁹¹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 34, s. 5.

⁹² „Przegląd Sportowy” 1936, nr 38, s. 3.

⁹³ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 46, s. 7.

⁹⁴ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 49, s. 2.

⁹⁵ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 55, s. 1; 1936, nr 56, s. 4.

⁹⁶ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 88, s. 6.

⁹⁷ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 62, s. 4.

⁹⁸ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 72, s. 3.

cja) II Igrzysk Zimowych „Makkabi”⁹⁹. W tym celu planowano zorganizować mistrzostwa Polski „Makkabi” w Krzemieńcu, 8–9 lutego 1936 r. W składzie polskiej reprezentacji „Makkabi” były L. Schwarzbart (narciarstwo) i Regina Enker (narciarstwo i saneczkarstwo). Sukces odniosła R. Enker, zdobywając brązowy medal w biegu narciarskim na dystansie 7 km¹⁰⁰.

Począwszy od 1926 r., redakcja czasopisma organizowała „Plebiscyt «Przeglądu Sportowego» na 10 Najlepszych Sportowców w Polsce”. W plebiscycie za rok 1935 zwycięstwo odniósł wioślarz Roger Verey (25 318 głosów)¹⁰¹. Na listach plebiscytu obecne były kobiety. Na III miejscu uplasowała się Stanisława Walasiewicz (21 702), piąta była Jadwiga Jędrzejowska (14 157), trzynasta Jadwiga Wajs, a dwudziesta Zofia Nehring.

Polki nie wzięły udziału w zimowych igrzyskach olimpijskich w Garmisch-Partenkirchen w 1936 r., co nie wynikało z niskiego poziomu sportowego polskich łyżwiarek i narciarek. Warto zwrócić uwagę, iż na tych igrzyskach kobiety rywalizowały w łyżwiarstwie figurowym i narciarstwie alpejskim. W kombinacji alpejskiej (slalom i zjazd) zwyciężyła reprezentantka Niemiec – Christl Cranz; w łyżwiarstwie figurowym w kategorii solistek najlepsza okazała się S. Henie, zaś w parach Maxi Herber i Ernst Baier¹⁰².

Zakończenie

„Przegląd Sportowy” upowszechniał sport kobiet w Polsce poprzez doniesienia, materiały i artykuły dotyczące uwarunkowań sportu kobiet, współzawodnictwa sportowego na arenie lokalnej, regionalnej, ogólnopolskiej i międzynarodowej. Na łamach czasopisma publikowano informację dotyczące osiągnięć sportowych kobiet na arenie krajowej i międzynarodowej.

Najpowszechniej uprawianymi dyscyplinami sportu przez kobiety w Polsce w omawianym okresie były gimnastyka, gry sportowe i lekkoatletyka. Panie uprawiały również inne dziedziny sportu, m.in. kajakarstwo, łucznictwo, łyżwiarstwo, narciarstwo, pływanie, saneczkarstwo, szermierkę, tenis i wioślarstwo. Poziom sportowy kobiet w Polsce był zróżnicowany. Największe sukcesy na arenie międzynarodowej osiągały w lekkoatletyce, łucznictwie i tenisie. Do najlepszych kobiet w sporcie w analizowanym okresie należy zaliczyć Jadwigę Jędrzejowską, Janinę Kurkowską-Spychajową, Marię Kwaśniewską, Jadwigę Wajs i Stanisławę Walasiewicz.

⁹⁹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 8, s. 4.

¹⁰⁰ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 18, s. 2.

¹⁰¹ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 8, s. 4.

¹⁰² „Przegląd Sportowy” 1936, nr 13, s. 2; 1936, nr 16, s. 2, 6.

Bibliografia

A. Źródła

1. Prasa

„Przegląd Sportowy” 1936.

B. Literatura

Drozdek-Małołepsza T., *Sport kobiet w Polsce w latach 1921–1922 w świetle czasopisma „Przegląd Sportowy”*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna” 2013, t. 12, nr 2.

Drozdek-Małołepsza T., *Sport kobiet w Polsce na łamach czasopisma „Przegląd Sportowy” (1923–1924)*, „Zeszyty Naukowe Almajer Szkoła Wyższa z siedzibą w Warszawie” 2014, nr 2 (71).

Drozdek-Małołepsza T., *Sport kobiet w Polsce w 1925 roku w świetle „Przeglądu Sportowego”*, [w:] J. Kwieciński, M. Tomczak, M. Łuczak (red.), *Sport i wychowanie fizyczne w badaniach naukowych. Teoria praktyce*, Konin 2014.

Drozdek-Małołepsza T., *Sport kobiet w Polsce w świetle czasopisma „Przegląd Sportowy” (1926)*, [w:] M. Zowisło, J. Kosiewicz (red.), *Sport i turystyka w zwierciadle wartości społecznych*, Kraków 2015.

Drozdek-Małołepsza T., *Sport kobiet w Polsce na łamach czasopisma „Przegląd Sportowy” (1927)*, „Zeszyty Naukowe Almajer Szkoła Wyższa z siedzibą w Warszawie” 2014, nr 3 (72).

Drozdek-Małołepsza T., *Sport kobiet w Polsce w świetle czasopisma „Przegląd Sportowy (1928)*, „Aktywność ruchowa ludzi w różnym wieku” 2015, nr 1–4 (25–28).

Drozdek-Małołepsza T., *Sport kobiet w Polsce w świetle czasopisma „Przegląd Sportowy” (1929)*, „Szkice Humanistyczne” 2015, t. 15, nr 1–2.

Drozdek-Małołepsza T., *Sport kobiet w świetle czasopisma „Przegląd Sportowy” (1931)*, [w:] J. Kosiewicz, E. Małołepszy, T. Drozdek-Małołepsza (red.), *Z dziejów wychowania fizycznego, sportu i turystyki w Polsce i w Europie*, Częstochowa 2016, <http://dx.doi.org/10.16926/zdwwsit.07>.

Drozdek-Małołepsza T., *Sport kobiet w Polsce w świetle pisma „Przegląd Sportowy” (1935)*, „Roczniki Naukowe Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego i Turystyki w Białymstoku” 2015, nr 1 (11).

Drozdek-Małołepsza T., *Sport strzelecki kobiet w Polsce w okresie międzywojennym*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna” 2012, nr XI.

Drozdek-Małołepsza T., *Sporty zimowe kobiet w Polsce w latach 1919–1939*, [w:] L. Rak, E. Małołepszy (red.), *Narciarstwo Polskie 1888–2008*, Jasło 2009.

Drozdek-Małołepsza T., *Stan badań nad dziejami wychowania fizycznego i sportu kobiet w Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] S. Zaborniak (red.), *Z dziejów kultury fizycznej w Polsce*, Rzeszów 2005.

Drozdek-Małołepsza T., *Uwarunkowania rozwoju ruchu sportowego kobiet w Polsce w latach 1919–1939. Zarys problematyki*, [w:] T. Drozdek-Małołepsza (red.), *Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce. Dzieje kultury fizycznej i turystyki w Polsce w końcu XIX i XX w.*, t. 1, Częstochowa 2011.

- Drozdek-Małołepsza T., *Women's Sport in Poland in the Light of „Przegląd Sportowy” [Sports Review] Magazine (1930)*, [w:] T. Drozdek-Małołepsza, A. Buková (red.), *Teoretyczne i praktyczne uwarunkowania kultury fizycznej i turystyki (Teoretické i praktické podmienky telesnej kultúry a turistiky)*, Częstochowa 2015.
- Drozdek-Małołepsza T., *Women's sport in Poland in the light of „Przegląd Sportowy” [Sports Review] magazine (1933)*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna” 2015 t. 14, nr 2, <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2015.14.17>.
- Rotkiewicz M., *Rozwój sportu kobiet w Polsce okresu międzywojennego*, „Sport Wyczynowy” 1979, nr 3–4.

„Przegląd Sportowy” [Sports Review] as an information magazine propagating women's sports in Poland in the olympic year 1936

Abstract

The paper presents women's sport in Poland in the light of „Przegląd Sportowy” [„Sports Review”] of 1936. „Sports Review” popularized women's sport in Poland through reports, materials and articles concerning conditions for women's sports, women's sports competition and achievements. Only very few women participated in organization structures of sport in Poland. In 1936 the International Women's Sports Federation ceased to exist.

The most popular sports disciplines practiced by women in Poland in the discussed period were gymnastics, sports games and athletics. Women also practiced other sports disciplines, among others, canoeing, archery, skating, skiing, swimming, tobogganing, fencing, tennis and rowing. Polish women were most successful in the international arena in athletics, archery and tennis. The best women in Polish sport included: Jadwiga Jędrzejowska, Janina Kurkowska-Spychajowa, Maria Kwaśniewska, Jadwiga Wajs and Stanisława Walasiewicz.

Keywords: women, sport, „Przegląd Sportowy” [Sports Review] magazine, Poland,